

deSingel

Internationale Kunstcampus

2009-2010 BLAUWEZAAL

**ARS MUSICA
IN ANTWERPEN
ARDITTI QUARTET
ZA 13 MRT 2010**

2009-2010 / ARS MUSICA IN ANTWERPEN

LECTURE RECITAL 'KLANK IN DE RUIMTE' DOOR MAARTEN QUANTEN
& STEFAN PRINS

DI 9 MRT 2010 (20 UUR, KLEINE ZAAL)

E – XXI OLV. FILIP RATHÉ

WO 10 MRT 2010 (18 UUR, ZWARTE ZAAL)

ENSEMBLE CAIRN OLV. GUILLAUME BOURGOGNE

WO 10 MRT 2010 (20 UUR, BLAUWE ZAAL)

REQUIEM FOR A DYING PLANET

DO 11 MRT 2010 (20 UUR, BLAUWE ZAAL)

SONG OF MY SOUL (INSTITUTE FOR LIVING VOICE 2010)

DO 11 MRT 2010 (22 UUR, KLEINE ZAAL)

MUZIEKTHEATER TRANSPARANT & SPECTRA ENSEMBLE & TRIATU

& VOCAALLAB NEDERLAND OLV. MARIT STRINDLUND

VR 12 MRT 2010 (20 UUR, RODE ZAAL)

CENTURY SONGS OLV. DAVID MOSS (INSTITUTE FOR LIVING VOICE
2010)

VR 12 MRT 2010 (22 UUR, KLEINE ZAAL)

WIBERT AERTS

ZA 13 MRT 2010 (18 UUR, PODIUM RODE ZAAL)

ARDITTI QUARTET

ZA 13 MRT 2010 (20 UUR, BLAUWE ZAAL)

KOOR/INSECT OLV. ERIC THIELEMANS

ZA 13 MRT 2010 (22 UUR, RODE ZAAL)

organisatie **deSingel** ism. **Ars Musica**

Inleiding **Mark Delaere / 19.15 uur / foyer de kunsthaven**

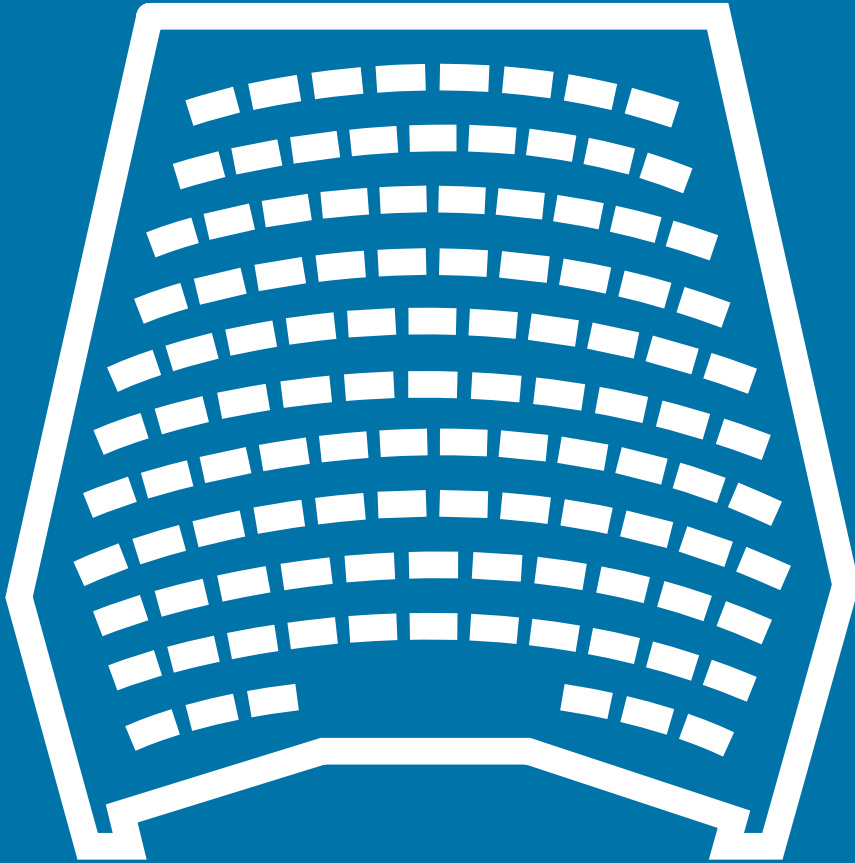
begin **20.00 uur**

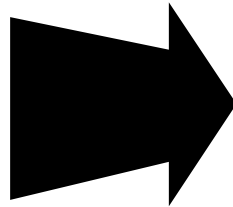
pauze omstreeks **20.40 uur**

einde omstreeks **21.40 uur**

teksten programmaboekje **Mark Delaere**

coördinatie programmaboekje **deSingel**

ARDITTI QUARTET

IRVINE ARDITTI, ASHOT SARKISSJAN viool
RALF EHLERS altviool **LUCAS FELS** cello

IANNIS XENAKIS (1922-2001)
Ikhoor, Strijktrio (1978)

FELIPE LARA (°1979)
Tran(slate), Strijkkwartet nr 2 (2008)

HUGUES DUFOURT (°1943)
Uneasiness, Strijkkwartet nr 2 (2009-2010, wereldcreatie)
in opdracht van deSingel, Fondation Siemens en Ars Musica, gerealiseerd met de steun van de kinderen van Godelieve de Kerchove d'Exaerde, ter nagedachtenis van hun overleden moeder

Pauze

HARRISON BIRTWISTLE (°1934)
The Tree of Strings, Strijkkwartet (2008, Belgische première)

gelieve uw GSM uit te schakelen

De inleidingen kan u achteraf beluisteren via www.desingel.be
Selecteer hiervoor voorstelling/concert/tentoonstelling van uw keuze.

Op www.desingel.be kan u uw visie, opinie, commentaar, appreciatie, .. betreffende het programma van deSingel met andere toeschouwers delen. Selecteer hiervoor voorstelling/concert/tentoonstelling van uw keuze. Neemt u deel aan dit forum, dan maakt u meteen kans om tickets te winnen.

Bij elk concert worden cd's te koop aangeboden door 't KLAverVIER, Kasteeldreef 6, Schilde, 03 384 29 70 > www.tklavervier.be

foyer de kunsthaven

enkel open bij avondvoorstellingen in rode en/of blauwe zaal
open vanaf 18.40 uur
kleine koude of warme gerechten te bestellen vóór 19.20 uur
broodjes tot net vóór aanvang van de voorstellingen en tijdens pauzes

Hotel Ramada Plaza Antwerp (Desguinlei 94, achterzijde torengedouw ING)

- ▶ Restaurant HUGO's at Ramada Plaza Antwerp
open van 18.30 tot 22.30 uur
- ▶ Gozo-bar
open van 10 uur tot 1 uur, uitgebreide snacks tot 23 uur
deSingelaanbod: tweede drankje gratis bij afgifte van uw toegangsticket

Reclamepanelen omringen de bouwwerf van deSingel. De plaatsing van deze panelen levert extra middelen op om de bouwkosten te financieren. De toelating voor het plaatsen van de advertentiepanelen geldt voor de periode van de bouwwerken. Wij hopen op uw begrip.

ARS MUSICA
International . Contemporary . Music . Festival

Hugues Dufourt © Astrid Karger

VAN OUBOLLIG MEDIUM TOT HIPPE BEZETTING

Sinds Joseph Haydn het strijkkwartet in de achttiende eeuw boven de doopvont hield is deze combinatie van twee violen, altviool en cello altijd populair geweest. Vanaf Beethoven was het strijkkwartet grotendeels een aangelegenheid van professionele muzikanten die voor een betalend publiek optraden in concertzalen, in plaats van tijdverdrijf van amateur-musici in huiselijke kring. Het strijkkwartet won daardoor aan prestige, zonder aan populariteit in te boeten. Er zijn in feite slechts twee dipjes in de geschiedenis van het strijkkwartet. Tijdens de decennia na het overlijden van Beethoven (1827) waren componisten enigszins verlamd door diens monumentale kwartetproductie. Vooral op de enigmatische, vrij abstracte en daardoor weerbarstige late kwartetten van deze meester hadden romantische componisten geen pasklaar antwoord. Zelfs tijdens de tweede helft van de negentiende eeuw zouden de strijkkwartetten van Dvorak en Brahms nog eerder aansluiten bij de werken uit de romantische middenperiode van Beethoven. Met recht wordt dan ook beweerd dat pas Bartók tijdens de eerste helft van de twintigste eeuw de draad terug oppikte waar Beethoven hem had laten liggen. Het strijkkwartet kon zich vanaf dan verheugen in een grote belangstelling van alle grootmeesters uit die periode. Naast Bartók produceerden bijvoorbeeld ook Schönberg, Berg, Webern, Ravel, Stravinsky, Sjostakovitsj of Hindemith in dit genre hoogtepunten uit de kamermuziek-literatuur.

Na de Tweede Wereldoorlog volgde een tweede inzinking, tenminste in Europa. De grote meesters waren naar Amerika gevlucht, en schreven daar hun laatste strijkkwartetten (Schönberg, Bartók, Hindemith). Die traditie werd door Amerikaanse modernisten als Elliott Carter opgepikt, zodat het strijkkwartet hier onverminderd in het centrum van de muzikale activiteit bleef staan. In Europa lagen de zaken anders. Hier werden ook nog wel strijkkwartetten geschreven, maar dan toch bijna uitsluitend door de meer behoudsgezinde componisten. Pierre Boulez had op het einde van de jaren 1940 wel nog een grootschalig 'Livre pour quatuor' opgezet, maar uiteindelijk trok hij dit werk terug. In de jaren 1950 was het componeren van een strijkkwartet 'not done' voor de seriële avant-gardisten, of ze nu Boulez, Stockhausen, Goeyvaerts of Nono heetten. Zoals de symfonie was het strijkkwartet tussen 1950-70 erfelijk belast met een hoop conventies die vooruitstrevende componisten niet wilden aanvaarden. Het is niet

overdreven te stellen dat de oprichting in 1974 en de activiteiten van het Arditti kwartet voor de ommekeer zorgden. Irvine Arditti en zijn kompanen overtuigden door hun groot engagement en hun verbluffende techniek vele componisten van het feit dat het strijkkwartet terug een hippe bezetting was. Nieuwe strijktechnieken, microtonen, complexe ritmes, open vormen, aanwending van elektronica: niets was het Arditti kwartet teveel om van het strijkkwartet opnieuw een musiceervorm te maken die volledig conform is aan de hedendaagse muzikale expressie, en die daar zelfs opnieuw het culminatiepunt van geworden is. Creatie van speciaal voor hen gecomponeerde werken is de norm, de herneming van een repertoirewerk (van bijvoorbeeld Xenakis of Ligeti) de uitzondering. Door hun nauwe samenwerking met componisten en door hun uitzonderlijke kwaliteit heeft het Arditti kwartet dus in zijn eentje voor de renaissance van het strijkkwartet gezorgd. In hun kielzog ontstonden andere ambitieuze strijkkwartetten die zich eveneens specialiseerden in hedendaagse muziek. Het lijkt er dus sterk op dat het strijkkwartet van een loutere 'bezetting' terug geëvolueerd is naar een ook in de nieuwe muziek vaak beoefend 'genre', een groepering van een groot aantal werken met gemeenschappelijke kenmerken.

Iannis Xenakis, 'Ikhoor', Strijktrio (1978)

Naast twee strijkkwartetten ('ST/4' en 'Tetras') schreef Xenakis (1922-2001) ook een opmerkelijk strijktrio (viool, altviool, cello). De titel verwijst naar de transparante, etherische vloeistof die in plaats van bloed door de aders van de goden vloeit. Eens temeer roept Xenakis hier de archaische, preklassieke Griekse wereld op, die hij verzoent met de meest vooruitstrevende hedendaagse muzikale expressie. Het zijn de primitiviteit en de energie die hem aanspreken in de antieke cultuur, de oerkracht en de dynamiek die in de levenssappen van de goden vervat zijn. Drie elementen zijn zeer opvallend in dit werk: herhaling van korte figuren, variatie en de geleidelijke overgang van gesynchroniseerd samenspel naar een chaotisch 'uit de tijd' spelen van de drie instrumenten. Dat proces is reeds in de opening van het strijktrio in een notendop te horen, en ook op het einde van het werk keert dit terug. De asynchrone structuren monden daarbij vaak uit in glissando figuren, waardoor toonhoogte evenveel 'schuift' als toonduur. Helemaal aan het slot voeren de drie strijkers een langzame glissando uit naar hun laagste toon. Deze componenten werden in de literatuur meermaals treffend in verband gebracht met de titel van deze compositie: de verschillende bestanddelen worden in vloeiende bewegingen door de aorta (model) en zijn vertakkingen (herhalingen en variaties) gestuwd, om uiteindelijk terug te keren naar het hart (de laagste tonen van de strijkers).

Felipe Lara, 'Tran(slate)', Strijkkwartet nr 2 (2008)

Felipe Lara (°1979) is een jonge Braziliaanse componist die na een activiteit als uitvoerder van Braziliaanse rock- en dansmuziek compositie-

tiestudies aanvatte in New York bij vooraanstaande leraars als Mario Davidovsky en Tristan Murail. Ook de elektronische muziek ging hij in zijn leertijd niet uit de weg. Dat blijkt ook uit zijn tweede strijkkwartet, dat in twee versies bestaat: een met, en een zonder elektronica. Voor het eerste werkte hij samen met de befaamde Heinrich Strobel Stiftung voor experimentele muziek in Freiburg im Breisgau, de studio waarin Luigi Nono zijn laatste grote werken produceerde. Het is de versie voor strijkkwartet met electronics die in 2008 een belangrijke compositieprijs wegkaapte in Darmstadt, sinds de jaren 1950 hét mekka van de nieuwe muziek. Vanavond horen we de akoestische versie zonder elektronica. Vergelijking van de twee versies leert dat het muzikale materiaal bijna identiek is, maar dat het in de gedaante met electronics uitvergroet wordt tot bijna symfonische proporties. Neem als voorbeeld een glissando, het langzame glijden van toonhoogte naar boven of beneden. Als een zuiver akoestisch fenomeen heeft dit al een sterk ruimtelijke dimensie, maar als de elektronica daar nog wat galm en 'delay' aan toevoegt is de intimiteit van het strijkkwartet helemaal verdwenen. Vanavond horen we dus een echte kamermuziekversie. Het kwartet opent in twee tamelijk ver van elkaar verwijderde registers, wat een opzettelijke 'holle' klank veroorzaakt: snelle passages in het hoge register en langer aangehouden tonen in het lagere register. Het ideaal van het evenwichtige, vierstemmige klankbeeld van het strijkkwartet wordt hier dus bewust eventjes opzijgezet om een andere dimensie van deze bezetting naar voor te brengen. Lara's groot talent voor fijngevoelige klankvorming valt trouwens onmiddellijk op in dit werk. Pas later wordt een middenregister toegevoegd, met daarin een dissonante wrijving tussen twee aangehouden tonen die ook verderop in het kwartet een prominente rol zal spelen. Met zeer subtiele klanken creëert Lara een dromerige, bevreemdende maar hoe dan ook fascinerende sfeer. In deze versie slaagt hij daar volledig in op eigen kracht, zonder de krukken van de elektronische klankvorming.

Hugues Dufourt, 'Uneasiness', Strijkkwartet nr 2 (2009-10, wereldcreatie)

Samen met Gérard Grisey en Tristan Murail behoort Hugues Dufourt (°1943) tot de grondleggers van het Franse spectralisme, een compositietechniek die akkoorden en melodieën afleidt uit de klankkleur (boven- toonspectrum) van een instrument. Dufourt is een buitenbeentje in dit gezelschap, al was het maar omdat hij als enige niet bij Olivier Messiaen studeerde. Belangrijker is echter dat Dufourt meer geïnteresseerd is in de complexe en in feite onvatbare ruisklank dan in de netjes gefocuste toonhoogte met overzichtelijke boventoonstructuur. Die interesse uit zich van in het begin in een voorkeur voor slagwerkinstrumenten met ongedefinieerde ruisklank. Zo schreef hij onder meer een beruchte symfonie voor 6 percussionisten en 150 slagwerkinstrumenten ('Erewohn', 1976).

Een ander gevolg is dat zijn akkoorden opgebouwd zijn uit inharmonische spectra, en dat ze in tegenstelling tot vele spectrale composities niet statisch ('versteend') behandeld worden. Dufourt heeft het strijkkwartet pas zeer onlangs ontdekt. In 2008 schreef hij zijn eerste strijkkwartet ('Dawn Flight'), niet zonder dit genre helemaal anders te definiëren. Waar Goethe het strijkkwartet nog beschreef als een 'beschaafd gesprek tussen vier verstandige heren', scheidt Dufourt bewegingen die elkaar aantrekken en afstoten, slaat hij muzikale figuren kapot en desintegreert hij het materiaal. Martin Kaltenecker schreef daarover: 'In onze bleke tijd, die gefascineerd is door een tegelijk 'depressieve' en 'activistische' energie, komen oorvliegen en windstoten in de plaats van het verstandige gesprek'. Over het tweede strijkkwartet dat vanavond gecreëerd wordt heb ik weinig informatie, laat staan een partituur om een bespreking op te baseren. Er is enkel een zeer algemene omschrijving van de componist, waarin hij het beeld oproept van onzekerheid en een daaruit voortspruitende ongemakkelijkheid. Hij betreft dat op het compositorische proces: de componist doet zijn uiterste best zonder dat hij of zij vooraf ook maar enigszins kan vermoeden of de luisteraar dit zal waarderen. Dufourt vertrouwt er op dat dit een herkenbare existentiële situatie is: de combinatie van een geduldig en vastberaden werken met een onzekere uitkomst.

Harrison Birtwistle, 'The Tree of Strings' (2008, Belgische première)

Birtwistle (°1934) heeft er al een hele cyclus strijkkwartetten opzitten, waarvan een deel overigens reeds vroeger in deSingel gecreëerd werd. De titel van zijn recentste werk voor deze bezetting is ontleend aan een Keltisch gedicht over muziek van Sorley Maclean (1911-1996), die geboren is op het eiland Raasay voor de kust van West-Schotland. Birtwistle woonde en werkte op dit eiland tijdens de jaren 1970. Het viel hem op dat de Presbyteriaanse kerk er vanuit een ascetische religieuze overtuiging in geslaagd was bijna alle sporen van muziek op Raasay uit te wissen. Dit strijkkwartet is niet zozeer een poging om het landschap van dit Hebriden eiland uit te beelden - in navolging van Mendelssohn - dan wel om een verboden, onderdrukte en hoogstens mondeling overgeleverde muziekcultuur te evoceren. Birtwistle is als vooraanstaand modernistisch componist in Engeland ongetwijfeld vertrouwd met de beoefening en presentatie van muziek in een vijandige omgeving. 'The Tree of Strings' begint met korte, nerveuze klankjes in een hoog register, de restanten van een ver vervlogen muziekcultuur die met een fijne antenne opgevangen worden. Verderop komen ook de voor Birtwistle typische verschuivende ostinato patronen ruimschoots aan bod, in een luide, heftige context. Op het einde verdwijnen de musici een voor een al spelend van het podium, een geste die zowel nostalgie als een zekere resignatie uitdrukt. Dit strijkkwartet van ongeveer dertig minuten in één ononderbroken beweging

is eens te meer een dwingend artistiek betoog. Het getuigt van de grote fantasie, de compositietechnische stringentie en de maatschappelijke betrokkenheid die de componist tot op de dag van vandaag sieren.

Arditti Quartet

Het Arditti Quartet geniet een wereldwijde reputatie dankzij hun geïnspireerde en technisch verfijnde interpretaties van hedendaagse en begin 20e eeuwse muziek. Honderden snaarkwartetten en andere werken voor kamermuziek zijn al voor het kwartet geschreven sinds de oprichting van het kwartet in 1974 door eerste violist Irvine Arditti. Deze werken hebben permanent hun stempel gedrukt op het twintigste eeuwse repertoire en het Arditti Quartet tegelijkertijd een onvergetelijke plaats in de muziekgeschiedenis gegeven. Wereldpremières van stukken van componisten als Ades, Andriessen, Aperghis, Bertrand, Birtwistle, Britten, Cage, Carter, Denisov, Dillon, Dufourt, Dusapin, Fedele, Fernyhough, Francesconi, Gubaidulina, Guerrero, Harvey, Hosokawa, Kagel, Kurtag, Lachenmann, Ligeti, Maderna, Nancarrow, Reynolds, Rihm, Scelsi, Sciarrino, Stockhausen en Xenakis en honderden anderen laten zien dat het Arditti Quartet over een breed repertoire beschikt. Het ensemble gelooft dat een goede samenwerking met componisten cruciaal is voor het proces van de interpretatie van moderne muziek en daarvoor probeert ze met iedere componist die voor hen schrijft in contact te staan. Met evenveel toewijding geven zij masterclasses en workshops aan jonge musici en componisten over de hele wereld. Van 1982 tot 1996 waren de kwartetleden snaarleraren in residentie bij de Darmstadt Summer Courses for New Music. In totaal heeft het kwartet reeds meer dan 160 cd's uitgegeven op het Franse label Naive Montaigne. De afgelopen dertig jaar heeft het ensemble al veel prijzen voor haar werk ontvangen, onder andere een aantal maal de Deutsche Schallplatten Preis en de Gramophone Award voor de beste opname van hedendaagse muziek in 1999 en in 2002. In 1999 ontvingen zij eveneens de prestigieuze Ernst von Siemens Music Prize voor 'lifetime achievement' in muziek. In 2004 ontving het ensemble de 'Coup de Coeur' van de Académie Charles Cros.

www.ardittiquartet.co.uk

STRAKS IN DESINGEL

KOOR/INSECT

OLV. ERIC THIELEMANS

In september 2009 selecteerde Eric Thielemans een twintigtal zangers, performers en muzikanten die wekelijks experimenteren met stem en lichaam. Al improviserend gaan ze op zoek naar nieuwe uitdrukkingvormen en energieën. Ze onderzoeken het lichaam van de groep (het koor) en plaatsen dit tegenover het lichaam van het individu. Eric Thielemans leidt de groep in een van hun eerste concerten en begeleidt hen tegelijkertijd op onverwachte percussie.

ZA 13 MRT 2010/22 UUR/ PODIUM RODE ZAAL

GRATIS

BINNENKORT IN DESINGEL

kwartet puur JERUSALEM QUARTET

ALEXANDER PAVLOVSKI, SERGEJ BRESLER viool **AMIHAI GROSZ** altviool
KYRIL ZLOTNIKOV cello & **LAWRENCE POWER** altviool

WA MOZART Strijkkwartet nr 21 in D, KV575
Strijkkwintet nr 4 in g, KV516
M KOPYTMAN Cantus II

DO 18 MRT 2010 20 UUR/BLAUWE ZAAL
INLEIDING LUCRÈCE MAECKELBERGH 19.15/ FOYER DE KUNSTHAVEN

€ 20,15 BASIS / € 15,10 25/65+ / € 8,19 JAAR

2009-2010 architectuur theater dans muziek

ABO **TICKETS**

deSingel

Desguinlei 25 / B-2018 Antwerpen
ma → vr 10 → 19 uur / za 16 → 19 uur

www.desingel.be
tickets@desingel.be
T +32 (0)3 248 28 28
F +32 (0)3 248 28 00

deSingel is een kunstinstituut van de Vlaamse Gemeenschap en geniet de steun van

STAD ANTWERPEN

Haven van
Antwerpen

dS De
Standaard

Knack
weekblad
focus

hoofdsponsor

mediasponsors